

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

07.09.2026.

Nr. 1-12/22

VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"

dpns@dpns.gov.lv

Zināšanai: **Labklājības ministrijai**

lm@lm.gov.lv

Veselības ministrijai

vm@vm.gov.lv

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca" Ilgstošas sociālās aprūpes institūcijā

Tiesībsarga likuma¹ 11. panta sestais punkts noteic, ka viena no tiesībsardzes funkcijām ir īstenot Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem Fakultatīvajā protokolā minētos valsts preventīvā mehānisma uzdevumus. Preventīvā mehānisma ietvaros viens no galvenajiem **tiesībsardzes pienākumiem ir veikt regulāras vizītes**, tostarp bez iepriekšēja brīdinājuma, iestādēs, kurās cilvēkiem ir vai var tikt ierobežota brīvība, lai novērstu sliktas izturēšanās riskus.

Vizīšu laikā Tiesībsarga biroja darbiniekiem ir tiesības brīvi pārvietoties visā iestādes teritorijā, vienatnē tikties ar iestādes klientiem, kā arī pieprasīt un saņemt no iestādes administrācijas jebkāda veida dokumentus, paskaidrojumus un citu informāciju.²

Pamatojoties uz minēto, Tiesībsarga biroja darbinieki – tiesībsardzes vietniece L. Šāberte, Tiesībsarga biroja Nacionālā preventīvā mehānisma nodaļas vadītāja Z. Rūsiņa un juridiskā padomniece I. Zonenberga 2026. gada 15. jūlijā **bez iepriekšēja brīdinājuma** apmeklēja VSIA

¹ [Tiesībsarga likums](#) 11. panta sestais punkts.

² [Tiesībsarga likuma](#) 12. panta 11. punkts un 13. panta 3., 3¹ un 13. punkts.

“Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca” struktūrvienību Ilgstošas sociālās aprūpes institūciju (turpmāk – Institūcija), kas atrodas Lielā Dārza ielā 60/62, Daugavpilī, LV – 5417.

Iepriekšējā Tiesībsarga biroja vizīte Institūcijā notika 2021. gada 13. jūlijā. Minētās vizītes laikā tika konstatēti klientu tiesību pārkāpumi, tostarp attiecībā uz tiesībām uzturēt kontaktus ar tuviniekiem, regulāru pastaigu nenodrošināšanu, nepietiekamām iespējām saturīgi pavadīt brīvo laiku, kā arī privātuma nenodrošināšanu dzīvojamās telpās un individuālo higiēnas līdzekļu lietošanas iespējām. Tiesībsargs savā 2021. gada ziņojumā³ sniedza konkrētus ieteikumus pārkāpumu novēršanai.

Līdz ar to šīs vizītes mērķis bija vērtēt Institūcijā dzīvojošo klientu uzturēšanās apstākļus, kā arī pārlicināties par iepriekš sniegto ieteikumu izpildi, tostarp vērtēt, vai Institūcijā nepastāv pazemojošas, sliktas un necilvēcīgas izturēšanās riski un kādi ir pieejamie tiesību aizsardzības mehānismi.

Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki tikās ar Institūcijas virsmāsu J. Andrejevu, sociālo darbinieci K. Krasovsku, sociālo rehabilitētāju I. Sprūģi un citiem darbiniekiem, kā arī intervēja klientus, izlases veidā pārbaudīja iestādes dokumentāciju un izvērtēja atsevišķas klientu personas lietas. Vizītes noslēgumā notika saruna ar VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīca” valdes locekli S. Ķikusti.

Vizītes laikā Institūcijā sniegtie pakalpojumi tika vērtēti atbilstoši starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktajām prasībām: Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai, Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai, ANO Starptautiskajam paktam par pilsoņu un politiskajām tiesībām, ANO Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām, ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanas veidiem, tostarp izmantojot Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk – Komitejas) 2020. gada 21. decembra apkopotos galvenos standartus “Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs”, kā arī Komitejas ziņojumos sniegtās rekomendācijas Eiropas Padomes dalībvalstīm. Tostarp būtiski atzīmēt, ka arī ANO Spīdzināšanas novēršanas komiteja savā ziņojumā Latvijai ir paudusi nopietnas bažas par pienācīgas aprūpes neesamību sociālās aprūpes iestādēs vecāka gadagājuma cilvēkiem.⁴

³ [Tiesībsarga biroja 2021.gada 27.jūlija ziņojums.](#)

⁴ [ANO Spīdzināšanas novēršanas komitejas 2019. gada 24. decembra noslēguma secinājumi par sesto Latvijas kārtējo ziņojumu](#), 22. a) punkts.

Tāpat vizītes laikā Institūcijā sniegtie pakalpojumi tika vērtēti atbilstoši spēkā esošajiem Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, tostarp Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumam, Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumiem Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem", Ministru kabineta 2000. gada 12. decembra noteikumiem Nr. 431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām", Ministru kabineta 2019. gada 2. aprīļa noteikumiem Nr. 138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu" un Ministru kabineta 2012. gada 13. marta noteikumiem Nr.172 "Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem".

[1] Vispārīgā informācija par Institūciju un sadzīves apstākļiem

[1.1] Saskaņā ar Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā⁵ iekļauto informāciju Institūcija sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem. Vizītes dienā Centrā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņēma 176 klienti, no kuriem 51 vienam klientam ierobežota rīcībspēja un nodibināta aizgādība. Par klientu aizgādņiem iecelti tuvinieki vai pašvaldības Sociālā dienesta darbiniece. Vairāki klienti bija stacionēti slimnīcās (gan somatiskās, gan psihiatriskās palīdzības sniegšanai, attiecīgi SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca" vai VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"). Vizītes dienā tika sniegta informācija, ka vairums klientiem ir noteikts otrais un trešais aprūpes līmenis, pieci no klientiem tika raksturoti kā guļoši.

Institūcija ir izvietota VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca" teritorijā 3 ēkās (3. korpus – trīs stāvu ēkā, vizītes dienā šajā korpusā bija 71 klients; 4. korpus – trīs stāvu ēkā, vizītes dienā 3. stāvā bija 29 klienti, 2. stāvā bija 20 klienti, 1. stāvā bija 17 klienti; 2. korpus – ēkas 1. stāvā bija 19 klienti. Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu klienti saņem, pamatojoties uz Labklājības ministrijas Sociālās integrācijas valsts aģentūras lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu un klienta vai klienta likumiskā pārstāvja rakstisku iesniegumu, noslēdzot atbilstošu līgumu. Institūcija atrodas VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca" teritorijā un ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojuma izmaksas Institūcijā ir 45,42 EUR diennaktī.

[1.2] Klienti dzīvo vienvietīgās, divvietīgās, trīsvietīgās un četrvietīgās un piecvietīgās istabās. Institūcijā ir viena ģimenes istaba, kurā dzīvo laulāts pāris. Kopumā telpu stāvoklis vērtējams kā labs – telpas bija tīras un funkcionāli izmantojamas, tomēr **atsevišķās telpās bija vērojams nolietojums**

⁵ [Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs](#).

vai konkrēti bojājumi, kā arī telpas nebija pietiekami vēdinātas. Būtiski atzīmēt, ka tikai atsevišķas istabas bija iekārtotas mājīgi un tās bija individualizētas. Diemžēl lielākā daļa istabu, jo īpaši tās, kurās uzturas klienti ar smagāku veselības stāvokli, ir askētiski iekārtotas un pēc iekārtojuma un kopējās vides vairāk līdzinās slimnīcas palātām, nevis ilgstošai dzīvošanai paredzētai videi. Norādu, ka Komiteja savos ziņojumos Latvijas institūcijām ir vērsusi uzmanību uz pārlietu askētisku klientu dzīves vidi un uzsvērusi nepieciešamību nodrošināt individualizētāku un mājīgāku vidi, tostarp veicinot pašu klientu iesaisti savas dzīves telpas iekārtošanā.⁶

Viens no klientiem ilgstoši dzīvo telpā, kurā flīzētas ir gan sienas, gan grīda, kas nav uzskatāma par individualizētu un mājīgu vidi. Tostarp ne visiem klientiem istabās ir pieejami skapji privāto mantu glabāšanai, mantas tiek turētas uz galda, kartona kastēs vai maisos uz grīdas līdzās pie gultas novietotiem nakts skapīšiem.

Vienā no istabām pie durvīm bija **bojāts linolejs**, aiz kā pastāv risks aizķerties un paklupt (šajā istabā ievietots klients ar kustību traucējumiem, kuram ir grūtības pārvietoties). Citā istabā tika konstatēts **deformēts gultas matracis ar lielu iedobi**, lai gan noliktavā maiņas matračis bija pieejami. Vizītes laikā pēc Tiesībsarga biroja darbinieku aicinājuma bojāto matraci Institūcijas personāls nomainīja. Personāls norādīja, ka sūdzības no klientiem nav bijušas, savukārt klienti sniedza informāciju, ka viņu iepriekš paustie lūgumi bija atstāti bez ievērības.

Atsevišķās istabās ir pieejama izlietne vai labierīcības un dušas telpa. Aplūkojot minētās telpas, tika novērots, ka atsevišķās tualetēs **nebija tualetes papīra**, savukārt vienā no dušas telpām bija **bojāta (norauta) rokas duša**. Tāpat atsevišķos gadījumos klientu personīgās higiēnas līdzekļu uzglabāšana un marķēšana **nebija atbilstoša higiēnas prasību pienācīgai ievērošanai**. Vizītes laikā **vairāki klienti**

⁶ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums Latvijas valdībai par 2016. gada 12.–22. aprīļa vizīti Latvijā, 143.punkts.

norādīja uz vannas dvieļu trūkumu, uzrādot viņiem izsniegtus neliela izmēra dvieļus, kas nav piemēroti visa ķermeņa nosusināšanai pēc mazgāšanās.

Saskaņā ar Institūcijā sastādīto grafiku klientu mazgāšanās tiek organizēta reizi septiņās dienās. Izlases veidā aplūkojot dokumentāciju, konstatēts, ka tajā regulāri veiktas atzīmes par klientiem nodrošinātajiem higiēnas pasākumiem, tostarp individuālajos aprūpes plānos ietverta nepieciešamība mudināt klientus ievērot ikdienas personīgo higiēnu. Tomēr būtiski atzīmēt, ka **vizītes laikā, aplūkojot klientu aprūpes lapas tika konstatēta neatbilstības faktiskajai situācijai**. Proti, aprūpes lapās dažādos korpusos par dažādiem klientiem (guļošajiem) **jau vizītes laikā (ap plkst.12.00 dienas vidū) bija veiktas atzīmes par vēlāk attiecīgajā dienā veicamiem aprūpes pasākumiem, tostarp šķidruma uzņemšanu un vakara higiēnas veikšanu**. Vienlaikus aprūpes lapās **nebija atzīmju par autiņbiksīšu maiņu**. Vēršu uzmanību, ka informācijai par klientu pozicionēšanu, ādas stāvokli, izgulējumu risku un aprūpes regularitāti jābūt viegli un operatīvi pieejamai aprūpes personālam ikdienas darba procesā, piemēram, klienta istabā. Minētās neatbilstības tika konstatētas Institūcijas vadības klātbūtnē, kā arī minētais tika pārrunāts vizītes noslēgumā.

Vēlos uzsvērt, ka šāda dokumentēšanas prakse rada pamatotas šaubas par aprūpes dokumentācijā ietvertās informācijas ticamību kopumā un apgrūtina iespēju pārliecināties par klientam faktiski nodrošinātās aprūpes apjomu un regularitāti. Uzskatu, ka Institūcijai ir nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību tam, lai normatīvajos aktos paredzētie un personas individuālajām vajadzībām atbilstošie aprūpes pasākumi tiktu pilnvērtīgi nodrošināti praksē un tikai tad atspoguļoti dokumentācijā.

[1.3] Vizītes laikā bija iespēja novērot klientu ēdināšanas procesu pusdienu laikā. Ēdināšana tiek nodrošināta sadarbībā ar VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca”, un ēdiens tiek gatavots uz vietas. Sūdzības par ēdiena kvalitāti netika saņemtas.

Tomēr vairāki klienti norādīja, ka ēdiens ir vienveidīgs. Ēdienkarte netiek regulāri mainīta. Vizītes laikā visi klienti **ēda tikai ar karotēm**. Klientiem netika piedāvāta iespēja lietot citus galda piederumus, piemēram, dakšas un nažus. Komiteja šādu praksi savos ziņojumos ir norādījusi kā neatbilstošu.⁷ Vēlos uzsvērt, ka atbilstošu galda piederumu lietošana ir saistīta ar klienta pašaprūpes prasmju un patstāvības saglabāšanu, kā arī cieņpilnas ēdināšanas pieredzes nodrošināšanu. Ņemot vērā Institūcijā dzīvojošo klientu atšķirīgo veselības, funkcionālo un kognitīvo stāvokli, galda piederumu izvēlē būtu jāņem vērā katra klienta individuālās spējas, vajadzības un drošības riski. **Nav atbalstāma prakse, kurā iespēja izmantot galda piederumus tiek ierobežota visiem klientiem vienādi**, neveicot individuālu izvērtējumu un konkrētā klienta spēju tos droši lietot.

Ēdināšanas procesā bija redzams, ka klientiem tiek piedāvāts viņu noteiktajai diētai atbilstošs ēdiens, tostarp nepieciešamības gadījumā sasmalcinātā veidā. Atsevišķiem klientiem ēdienreizes laikā tika nodrošināts arī atbalsts ēšanā. Vienlaikus vizītes laikā tika novērots, ka atsevišķiem klientiem ēdiens tika pasniegts samērā straujā tempā, kas var ierobežot klientam pieejamo laiku mierīgai ēdiena uzņemšanai.⁸ Vispirms ēdināšana tika organizēta klientiem, kuriem bija nepieciešama darbinieku palīdzība, kuru kopumā nebija daudz (process tika novērots 2. korpusā), tostarp tas notika koridorā pie izvietotiem galdiem. Tikmēr pārējie klienti pulcējās turpat koplietošanas telpās un gaidīja savu kārtu doties pie ēdamgalda. **Šāda ēdināšanas organizēšana rada bažas par pietiekami cieņpilnas un individuālajām vajadzībām atbilstošas ēdināšanas pieredzes nodrošināšanu**,⁹ lai gan Institūcijas administrācija norādīja, ka neizjūt personāla trūkumu un tas ir pietiekams.

⁷ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums par 2019. gada 11.–21. jūnija vizīti Bosnijā un Hercegovinā](#). 154.–155. punkts.

⁸ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums par 2021. gada 9.–19. marta vizīti Serbijā](#). 165. punkts.

Tādējādi vizītes laikā konstatētie trūkumi norāda uz nepilnībām sadzīves apstākļu un aprūpes nodrošināšanā, kas pēc būtības skar klientu tiesības uz cilvēka cieņai atbilstošiem dzīves apstākļiem.¹⁰

Uzskatu, ka šādu trūkumu konstatēšanai un novēršanai būtu jānotiek savlaicīgi, pienācīgi reaģējot uz klientu sūdzībām un lūgumiem un negaidot ārējas pārbaudes. Vizītes laikā Institūcijas vadība tika aicināta nodrošināt regulāru un preventīvu klientu sadzīves apstākļu apsekošanu, savlaicīgi identificējot un novēršot telpu, mēbeļu un citu klientu izmantotā aprīkojuma bojājumus, kā arī pārliecināties par faktiskās aprūpes nodrošināšanu, jo vizītes dienā konstatētais šādu preventīvas un sistemātiskas uzraudzības nepieciešamību apliecināja.

Ieteikumi:

1. **Aicinu** veikt pasākumus, lai ikvienam klientiem dzīvojamās telpas pēc iespējas veidotu mājīgas un individualizētas, tostarp nodrošinot visiem klientiem piemērotu vietu personīgo mantu glabāšanai.
2. **Aicinu** nodrošināt regulāru un preventīvu klientu dzīvojamo telpu un tajā esošā inventāra apsekošanu, savlaicīgi identificējot bojājumus, kas rada drošības vai higiēnas riskus.
3. **Aicinu** nodrošināt, ka klientu sūdzības un lūgumi par sadzīves apstākļiem tiek fiksēti, izvērtēti un uz tiem tiek savlaicīgi reaģēts.
4. **Aicinu** veikt nepieciešamos pasākumus, lai klientiem tiktu nodrošināta viņu individuālajām vajadzībām atbilstoša aprūpe, vienlaikus nodrošinot, ka informācija par faktiski veiktajiem aprūpes pasākumiem tiek dokumentētā precīzi un pārskatāmi, ļaujot izsekot klientam sniegtās aprūpes apjomam.
5. **Aicinu** nodrošināt individuālu pieeju galda piederumu izvēlē un palīdzības sniegšanā ēšanas laikā, ka arī pārskatīt ēdināšanas organizāciju, nodrošinot klientiem cieņpilnu un nesteidzīgu ēdienreizes norisi.
6. **Aicinu** iespēju robežās nodrošināt klientu ēdienkartes regulāru pārskatīšanu un izmaiņu veikšanu tajā.
7. **Aicinu** nodrošināt telpās svaigu gaisu, veicot regulāru vēdināšanu.

¹⁰ Osipova, S (2026). [Cilvēka cieņa, vienlīdzība, iekļaujoša sabiedrība](#). Cilvēktiesībās balstīta veselības aprūpe cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem. S.Olsena (sast.) LU Akadēmiskais apgāds. (18.–28.lpp.)

[2] Slikta izturēšanās un tiesiskās garantijas

[2.1] Vizītes laikā konstatēts, ka vairums klientu istabu logiem noņemti rokturi, daļai istabu gan 2. korpusa 1. stāvā, gan citos korposos logiem priekšā ir restes. Vizītes dienā ārā bija silts laiks un vairums istabās logi bija atvērti, tomēr atsevišķās telpās logi bija ciet un **istabās gaiss bija piesmacis**, neskatoties uz ieslēgtu ventilācijas sistēmu.

Vēlos uzsvērt, ka slikti sadzīves apstākļi sociālās aprūpes iestādēs paši par sevi var radīt necilvēcīgu un vai pazemojošu izturēšanos pret klientiem.¹¹ Komiteja ir norādījusi, ka **restes uz sociālās aprūpes institūciju logiem rada ieslodzījuma vietai raksturīgu iespaidu**.¹² Tostarp vispārēju drošības pasākumu piemērošana bez individuāla pamatojuma ierobežo klientu iespējas brīvi izmantot savas dzīves telpas elementus un var būtiski ietekmēt klientu pašsajūtu, autonomiju un dzīves kvalitāti. Tostarp vizītes laikā atsevišķi klienti, kuri atradās daudzvietīgās istabās, **pauda vēlmi uzturēties biežāk vēdinātās telpās**, vienlaikus norādot, ka šo vajadzību īstenošana tiešā mērā ir atkarīga gan no citiem klientiem, gan darbinieku atbilstošas rīcības. Jebkādu ierobežojumu piemērošanai būtu jābūt objektīvi pamatotai, samērīgai ar konkrēto risku, tostarp regulāri pārskatītai, lai novērstu situāciju, kad drošības apsvērumi tiek izmantoti kā pamatojums vispārējai un klientu individuālajām vajadzībām neatbilstošai praksei.

[2.2] Sarunās ar klientiem iegūta informācija, ka iespējas uzturēties svaigā gaisā netiek nodrošinātas regulāri, tostarp tās netiek organizētas visiem klientiem. Vairāki klienti no slēgtajām nodaļām norādīja, ka **pēdējo reizi ārā bijuši Līgo svētku laikā (pirms trīs nedēļām)**, apmeklējot Institūcijas teritorijā organizēto koncertu. Pastaigas tiek organizētas darbinieku pavadībā un to regularitāte pilnībā atkarīga no viņiem. Atsevišķi klienti norādīja, ka pēc viena darbinieka došanās atvaļinājumā

¹¹ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 2020. gada 21. decembra Faktu lapa "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs" 6. punkts.

¹² Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums par 2024. gada vizīti Slovēnijā, 101. punkts.

jūlija sākumā **pastaigas svaigā gaisā nav notikušas**. Vizītes laikā tika konstatēts gadījums, kad klienta iespējas uzturēties svaigā gaisā bija ierobežotas tehniskā palīgīdzekļa bojājuma dēļ. Klients norādīja, ka iepriekš nokļūšanai ārpus telpām izmantoja ratiņkrēslu, kas ir salūzis. No cita piedāvātā ratiņkrēsla klients atteicies, jo tas nav bijis piemērots viņa funkcionālajam stāvoklim un nenodrošina nepieciešamo atbalstu kājai, pārvietošanās tajā bija radījusi spēcīgas sāpes. Darbinieki sniedza informāciju, ka tehnisko palīgīdzekļu bojājumi tiek pieteikti remontam, tomēr remonta gaidīšanas laiks mēdz būt ilgstošs un atzina, ka jāpievērš šādām situācijām lielāka uzmanība. Papildus, aplūkojot klientu prombūtnes žurnālus, viennozīmīgi redzams, ka klientu skaits, kuri brīvi dodas ārpus Institūcijas telpām ir salīdzinoši neliels. Tādējādi minētais liecina par to, ka iepriekš, 2021. gada ziņojumā, sniegtie ieteikumi netiek pildīti.¹³

Vēlos uzsvērt, ka Komiteja ir norādījusi, ka jācenšas nodrošināt, lai visiem klientiem ir iespēja izmantot neierobežotu piekļuvi pastaigām svaigā gaisā dienas laikā, ja vien viņiem nav jāatrodas telpās saistībā ar plānotajām aktivitātēm. Darbiniekiem jāgarantē klientu drošība, kad viņi atrodas ārā un jāsniedz nepieciešamā palīdzība visiem, kuriem ir fiziski traucējumi.¹⁴

[2.3] Institūcijā, pamatojoties uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 31. panta pirmo un otro daļu, ir izstrādāta "Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klientu īslaicīgas izolācijas kārtība". Tās 4. punkts paredz: "Gadījumā, ja paasinājuma vai somatiskās saslimšanas pazīmes ir iespējams novērst tuvākajā diennaktī, ārstējošais ārsts – psihiatrs, dežurējošais ārsts – psihiatrs vai ģimenes ārsts pieņem lēmumu par klienta īslaicīgu (līdz 3 (trīs) stundām) izolāciju. Izolācijas laiku, bet ne ilgāku par 3 (trīs) stundām, nosaka ārstējošais ārsts – psihiatrs, dežurējošais ārsts – psihiatrs vai ģimenes ārsts. Klientu izolē speciāli šim nolūkam paredzētā telpā "Klientu izolācijas istaba", kura iekārtota atbilstoši normatīvo aktu prasībām."

Institūcijā ir izveidota izolācijas telpa, kas atrodas 3. korpusa pirmajā stāvā. Tomēr, kā norādīja institūcijas darbinieki, šī telpa praktiski tiek izmantota kā noliktava, ko Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja arī vizītes laikā. Klientu izolēšanas žurnālā pēdējais ieraksts ir veikts 2023. gadā, kad Covid - 19 drošības pasākumu ietvaros kāds klients bija izolēts uz septiņām dienām.

Institūcijas darbinieki paskaidroja, ka izolēšanai nav praktiskas nepieciešamības, jo agresijas vai veselības stāvokļa paasinājuma gadījumos, klienti tiek stacionēti VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā

¹³ [Tiesībsarga biroja 2021.gada 27.jūlija ziņojums](#), 1. un 7. punkts (4.lpp.).

¹⁴ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai 2020. gada 21. decembra Faktu lapa "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs"](#). 12. punkts.

slimnīca” (arī vizītes dienā vairāki Institūcijas klienti atradās stacionārā). Vizītes laikā no klientiem netika saņemtas sūdzības par darbinieku sliktu izturēšanos, tomēr bija novērojamas konfliktsituācijas klientu starpā, ko darbinieki neatstāja bez ievērības un centās risināt.

Pozitīvi vērtējama Institūcijas izstrādātā “Personāla rīcība ārkārtas situācijā kārtība”, kas apstiprināta 2026. gada 23. martā. Tajā noteikti konkrēti pasākumi un rīcības algoritmi klientu drošības nodrošināšanai un apdraudējuma risku mazināšanai dažādās ārkārtas situācijās, tostarp vardarbības gadījumos – gan klienta vardarbības pret citu klientu vai darbinieku, gan darbinieka vardarbības pret klientu gadījumā, kā arī klienta pašnāvības vai pašnāvības mēģinājuma gadījumā. Kārtībā paredzēts, ka par veiktajām darbībām un pieņemtajiem lēmumiem izdara ierakstus klienta kartē un citos attiecīgajos dokumentos, kā arī izvērtē nepieciešamību veikt korekcijas klienta veselības aprūpes, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas procesā.

Vienlaikus vizītes laikā, izlases kārtībā iepazīstoties ar klientu dokumentāciju, nebija iespējams pilnvērtīgi izvērtēt, vai minētā kārtība praksē tiek konsekventi ievērota un īstenota. Tiesībsarga biroja darbinieku uzmanību piesaistīja informācija, ka **klientu konfliktsituācijas, tostarp konflikti ar Institūcijas darbiniekiem, nereti tiek risināti, organizējot klientu stacionēšanu psihiatriskajā ārstniecības iestādē.** Uz šādu praksi Tiesībsarga biroja darbinieku uzmanību ir vēršusas arī ārstniecības iestādes. Savukārt klienti šādu rīcību var uztvert kā sodu, kā rezultātā viņi var justies bezpalīdzīgi un beztiesīgi. Ievērojot minēto, **Institūcijas administrācijai būtu īpaši jāseko, lai darbinieki būtu pienācīgi apmācīti konfliktsituāciju risināšanā, ņemot vērā Institūcijas klientu mērķgrupas specifiku.**

Komiteja ir uzsvērusi, ka Institūcijas pienākums rūpēties par klientiem ietver pienākumu aizstāvēt viņus gan no darbinieku neatbilstošas rīcības, gan no citiem klientiem, kas viņiem var nodarīt kaitējumu. Tas nozīmē, ka Institūcijā ir jābūt pietiekamam darbinieku skaitam un darbiniekiem ir jābūt pienācīgi apmācītiem, lai vajadzības gadījumā atbilstoši rīkotos.¹⁵

[2.4] Papildus norādāms, ka, aplūkojot Institūcijas korpusos izvietotos ziņojumu standus, tajos bija pieejama informācija par Institūcijas vadītājas pieņemšanas laiku – darba dienās no plkst. 10.00 līdz 15.00, kā arī sociālo darbinieku pieņemšanas laiku – no plkst. 8.30 līdz 12.00. Vienlaikus uz ziņojumu stendiem, kā arī citās koplietošanas telpās **nebija pieejama informācija par ārējām uzraugošajām institūcijām, kurās klienti varētu vērsties savu tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai.** Institūcijas

¹⁵ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai 2020. gada 21. decembra Faktu lapa “Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs”](#) 4.un 5. punkts.

3. korpusā pie ārdurvīm ir novietota kastīte iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu iesniegšanai. Tomēr no darbinieku sniegtās informācijas izriet, ka klienti šo iespēju praktiski neizmanto un sūdzību kastītē iesniegumi netiek ievietoti.

Vienlaikus norādāms, ka atsevišķi klienti sarunās puda viedokli, ka sūdzību iesniegšanai nav jēgas, jo tās tāpat netiks risinātas. Minētais rada bažas par Institūcijā izveidotā sūdzību iesniegšanas mehānisma faktisko pieejamību un efektivitāti, kā arī klientu uzticēšanos tā darbībai. Ievērojot minēto, uzskatu, ka Institūcijas administrācijai ir nepieciešams **izvērtēt iemeslus, kuru dēļ klienti izveidoto sūdzību iesniegšanas mehānismu neizmanto**, un veikt atbilstošus pasākumus, lai klientiem, kā arī viņu tuviniekiem, būtu nodrošināta pieejama un droša iespēja iesniegt sūdzības, tostarp mutvārdos, kā arī saņemt informāciju par sūdzības izskatīšanas rezultātu un saistībā ar to veiktajiem pasākumiem. Arī Komiteja savos ziņojumos ir uzsvērusi, ka visās sociālās aprūpes iestādēs ir jābūt efektīvam iekšējās sūdzību iesniegšanas mehānismam, un **klientiem ir jābūt arī iespējai iesniegt sūdzības neatkarīgai ārējai institūcijai**, kas ir pilnvarota saņemt konfidenciālās sūdzības un sniegt nepieciešamos ieteikumus.¹⁶

Ieteikumi:

1. **Aicinu** organizēt darbu tā, lai visiem klientiem, tostarp tiem klientiem, kuriem nepieciešama darbinieku palīdzība, tiktu nodrošināta iespēja regulāri uzturēties svaigā gaisā.
2. **Aicinu** nodrošināt regulāras un praktiskas apmācības konfliktsituāciju, agresīvas uzvedības un vardarbības klientu starpā savlaicīgai atpazīšanai un novēršanai.
3. **Aicinu** aktualizēt nodaļās uz ziņojuma stendiem pieejamo valsts iestāžu un citu palīdzību sniežošo institūciju kontaktinformāciju.

[3] Iemītnieku brīvā laika pavadīšanas iespējas

Iepazīstoties ar Institūcijas kultūras pasākumu un rehabilitācijas nodarbību plāniem, pozitīvi vērtējams klientiem piedāvāto aktivitāšu klāsts un daudzveidība. Darba dienās klientiem tiek piedāvātas dažādu speciālistu vadītas rehabilitācijas nodarbības, fiziskās, radošās un brīvā laika aktivitātes (darba terapija, fiziskās un radošās aktivitātes, interešu pulciņi, kā arī pastaigas un brīvais laiks), kā arī atsevišķi kultūras pasākumi, svētku svinēšana, tostarp iemītnieku dzimšanas dienu svinēšana un izbraukumi (ekskursijas) ārpus Institūcijas. Vizītes dienā klientu istabās bija redzami

¹⁶ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) 2020. gada 21. decembra Faktu lapa "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs", 31. un 34. punkts.](#)

radio aparāti, televizori. Arī koplietošanas telpās bija pieejami televizori, dažādas spēles, atsevišķos korpusos plaukti ar grāmatām.

No korpusos izvietotajiem grafikiem secināms, ka nodarbības tiek organizētas atsevišķi pa korpusiem un stāviem. Tomēr, ņemot vērā Institūcijā kopumā esošo klientu skaitu – 176 personas, no dokumentācijas, tostarp individuālo klientu lietu, izpētes **nebija iespējams gūt objektīvu un pilnīgu priekšstatu par klientu faktisko un regulāro iesaisti piedāvātajās aktivitātēs, kas atbilst viņu spējām un individuālajām vajadzībām.** Vienlaikus no aktivitāšu plāna izriet, ka pārsvarā dienā tiek organizēta viena kopīga aktivitāte, savukārt vizītes laikā iegūtā informācija liecina, ka atsevišķās aktivitātēs, tostarp ārpus Institūcijas organizētajās ekskursijās, vienlaikus piedalās salīdzinoši neliels klientu skaits.

Izlases veidā iepazīstoties ar atsevišķu klientu individuālajiem sociālās aprūpes un rehabilitācijas plāniem, konstatējams, ka to sākotnējā redakcija izstrādāta 2023. gadā, savukārt turpmākajos pārskatos pēc būtības nav aktualizēta. Proti, nemainot sākotnēji noteiktos mērķus, uzdevumus un plānoto rīcību, formāli norādīta nepieciešamība tos turpināt. Arī aprūpes un rehabilitācijas procesa norises un rezultātu izvērtējumā vairākkārt konstatējami vienveidīgi un vispārīgi formulējumi, kas pēc būtības nesniedz pietiekamu informāciju par konkrētā klienta individuālā stāvokļa izmaiņām, sasniegtajiem rezultātiem un konstatētajām grūtībām, kā arī par nepieciešamību pārskatīt vai mainīt turpmākos klientam nepieciešamos atbalsta pasākumus. Kopumā dokumentācija ir apjomīga, tomēr tās apjoms pats par sevi neapliecina, ka pēc būtības veikts klienta individuālās situācijas izvērtējums. Turklāt šāda dokumentēšanas prakse neļauj pietiekami izsekot klienta individuālajam progresam un objektīvi izvērtēt, vai noteiktie mērķi faktiski tiek sasniegti un izvēlētie atbalsta pasākumi joprojām atbilst personas aktuālajām vajadzībām.

Minētais **rada bažas par to, vai individuālo plānu periodiska pārskatīšana tiek veikta pēc būtības** un vai starpprofesionāļu komandas (tajā ietilpst sociālais darbinieks, sociālais rehabilitētājs, sociālais aprūpētājs, fizioterapeits, ergoterapeits, psihologs, logopēds, interešu pulciņa vadītājs un vīrsmāsa) veiktais izvērtējums un tā rezultāti tiek pilnvērtīgi izmantoti individuālo plānu aktualizēšanai un turpmāko klientam nepieciešamo atbalsta pasākumu noteikšanai. Vienlaikus klientu lietās bija pieejami arī atsevišķu speciālistu atzinumi. Komiteja ir uzsvērusi nepieciešamību klientiem, kuri ilgstoši uzturas institucionālā vidē, nodrošināt daudzveidīgas terapeitiskās, rehabilitējošās un brīvā laika pavadīšanas iespējas.¹⁷ Šajā aspektā pozitīvi vērtējams Institūcijā pieejamais speciālistu un aktivitāšu klāsts. Vienlaikus būtisks ir ne tikai piedāvāto aktivitāšu skaits un daudzveidība, bet arī tas, vai tās faktiski sasniedz klientus un tiek mērķtiecīgi nodrošinātas atbilstoši katra klienta individuālajām vajadzībām, spējām un noteiktajiem rehabilitācijas mērķiem.

Atsevišķos dokumentos bija norādes par to, ka klients piedāvātajās aktivitātēs nepiedalās, vienlaikus nenorādot šādas nepiedalīšanās iemeslus. Līdz ar to nav iespējams pārlicināties, vai klients aktivitātēs nepiedalās savas izvēles dēļ vai arī tam pastāv objektīvi šķēršļi, piemēram, veselības stāvoklis, funkcionālie ierobežojumi, komunikācijas grūtības vai piedāvāto aktivitāšu neatbilstība klienta spējām un individuālajām vajadzībām. Nav izsekojams, vai šādos gadījumos tiek vērtēta nepieciešamība pielāgot piedāvātās aktivitātes vai nodrošināt klientam citas, tostarp individuālas, nodarbības un rehabilitācijas iespējas. Tādēļ Institūcijas **administrācijai nepieciešams izvērtēt klientu faktisko iesaisti piedāvātajās aktivitātēs**, īpašu uzmanību pievēršot klientiem, kuri kopīgajās aktivitātēs nepiedalās. Šādos gadījumos būtiski ir ne tikai fiksēt nepiedalīšanās faktu, bet arī noskaidrot un dokumentēt tās iemeslus un atbilstoši tiem izvērtēt nepieciešamību pielāgot klientam piedāvātās atbalsta, rehabilitācijas un brīvā laika pavadīšanas aktivitātes.

Ieteikumi:

1. **Aicinu** pilnveidot individuālās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānošanas un dokumentēšanas praksi, nodrošinot konkrētu un izvērtējamu mērķu noteikšanu un klienta individuālās dinamikas atspoguļošanu, vienlaikus mazinot savstarpēji dublējošu un pēc būtības nemainīgu ierakstu veidošanu.

¹⁷ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums par vizīti Bosnijā un Hercegovinā no 2024. gada 2. līdz 13. septembrim](#), 179. punkts un [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums par vizīti Moldovas Republikā no 2015. gada 14. līdz 25. septembrim](#), 187. punkts.

2. **Aicinu** izvērtēt klientu faktisko iesaisti Institūcijā piedāvātajās aktivitātēs, īpašu uzmanību pievēršot klientiem, kuri tajās nepiedalās vai kuriem nepieciešamas individuāli pielāgotas nodarbības.

[4] Tuvinieku apmeklējumi

No publiski pieejamās informācijas izriet,¹⁸ ka 2026. gadā ir aktualizēti dažādi Institūcijas iekšējie normatīvie akti, tostarp Institūcijas klientu tikšanās ar piederīgajam kārtība. Vienlaikus vizītes laikā pie ziņojumu stenda bija izvietota 2022. gada 19. aprīlī apstiprinātā Institūcijas klientu tikšanās ar piederīgajiem kārtība, kas norāda, ka **klientiem bija pieejama novecojusi informācija par tikšanās kārtību**. Konstatēts, ka katrā korpusa stāvā ir iekārtots tuvinieku apmeklējumu reģistrācijas žurnāls. Iepazīstoties ar 2026. gada jūlija ierakstiem, secināms, ka darba dienās klientus apmeklē viņu tuvinieki, savukārt par **tuvinieku apmeklējumiem brīvdienās žurnālos ieraksti nav veikti**. Tāpat uz ziņojumu stenda bija izvietota informācija, ka 3. korpusa 3. stāva klientiem saziņa ar tuviniekiem notiek 3. korpusa pagrabstāva telpās katru dienu no plkst. 9.30 līdz 10.00. Būtiski atzīmēt, ka arī iepriekšējā ziņojumā¹⁹ Tiesībsarga birojs konstatēja problemātiku attiecībā uz klientu saziņas iespējām.

Tādējādi vizītes laikā iegūtā informācija joprojām rada bažas par klientu faktiskajām iespējām regulāri un jēgpilni uzturēt kontaktu ar tuviniekiem, jo īpaši ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt saziņas iespējas, kas pēc iespējas būtu pielāgotas arī tuvinieku iespējām un faktiskajai pieejamībai. Vēlos atzīmēt, ka Komiteja savos ziņojumos vienmēr ir pievērsusi uzmanību jautājumam, kas attiecas uz klientu iespējām uzturēt kontaktus ar ārpasauli, tostarp ar klienta ģimenes locekļiem un citiem tuviem cilvēkiem, kā pozitīvo praksi norādot neierobežotas tuvinieku apmeklējuma iespējas un regulāru saziņu pa tālruni.²⁰ Uzskatu, ka šāda prakse ir īpaši būtiska, ņemot vērā, ka institucionālās aprūpes apstākļos klientu iespējas saglabāt attiecības ar tuvajiem cilvēkiem nereti ir ierobežotas, turklāt lielai daļai klientu tuvinieku apmeklējumi ir reti vai nenotiek vispār. Tādējādi Institūcijai ir jāatbalsta un jāveicina ikviena klienta iespējas uzturēt attiecības ar ģimenes locekļiem un citām viņiem tuvām personām, nodrošinot elastīgas tikšanās un saziņas iespējas.

Ieteikums:

¹⁸ <https://dpns.gov.lv/index.php/lv/>

¹⁹ Tiesībsarga biroja 2021.gada 27.jūlija ziņojums.

²⁰ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) ziņojums par 2012. gada 30. maija–6. jūnija vizīti Igaunijā. 148. punkts.

1. **Aicinu** nodrošināt klientiem regulāras un pietiekami elastīgas iespējas tikties un sazināties ar tuviniekiem, nepieļaujot nepamatotus un nesamērīgus laika un citus organizatoriskos ierobežojumus.

[5] Veselības aprūpe

Vizītes laikā iegūta vispārīga informācija par klientu veselības aprūpes organizēšanas kārtību. Institūcijas darbinieki norādīja, ka somatisko veselības aprūpi klientiem nodrošina ģimenes ārste G. Savica, kura regulāri, reizi nedēļā, konsultē klientus Institūcijas telpās. Vizītes dienā korpusos izvietotajos ziņojumu standos bija pieejama informācija, ka ģimenes ārste G. Savica Institūcijā klientus pieņem katru trešdienu no plkst. 14.00. Savukārt ārsts psihiatrs pieejams pēc nepieciešamības. Saņemta informācija, ka Institūcija nodrošina sadarbību ar diviem psihiatriem, kas strādā VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā". Kā jau iepriekš norādīts, psihiskās veselības stāvokļa paasinājuma gadījumos klienti tiek stacionēti VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā", savukārt somatiskās veselības stāvokļa pasliktināšanās gadījumos klienti tiek stacionēti SIA "Daugavpils reģionālā slimnīcā".

Katram klientam ir iekārtota medicīniskā karte, kurā ir ievietoti dažādi veselības stāvokļa izmeklējumi un izraksti no stacionāriem. Aplūkojot atsevišķas klientu medicīniskās kartes, tajās bija konstatējami ģimenes ārstes regulāri ieraksti par klientu somatiskā veselības stāvokļa izvērtējumu, tostarp pēc stacionārās ārstēšanās epizodēm. Kādā no klientu medicīniskajām kartēm bija arī Nacionālā veselības dienesta uzaicinājums uz valsts apmaksātu skrīningu, uz kura bija klientes paraksts par iepazīšanos ar uzaicinājumu. Medicīnas personāls uzrādīja ārstu nozīmēto medikamentu ordinācijas lapas, kurā veiktas atbilstošas atzīmes par terapijas nodrošināšanu, tostarp atzīmēts klienta svars. Papildus darbinieki norādīja, ka klientu svēršana tiek veikta, klientam iestājoties Institūcijā, kā arī turpmāk katru mēnesi, kas ir vērtējams pozitīvi. Savukārt sarunās gan ar darbiniekiem, gan klientiem tika iegūta informācija, ka ģimenes ārste vizīšu laikā Institūcijā primāri pievērš uzmanību tiem klientiem, kuri aktīvi pauž sūdzības par savu veselības stāvokli.

Ievērojot minēto, būtiski nodrošināt klientu veselības stāvokļa regulāru un proaktīvu izvērtēšanu, pievēršot pienācīgu uzmanību arī tiem klientiem, kuri iespējamu funkcionālo vai komunikācijas ierobežojumu dēļ paši nespēj pilnvērtīgi izvērtēt vai izteikt sūdzības par savu veselības stāvokli un pašsajūtu.

Vizītes laikā darbinieki norādīja, ka klienti pēc nepieciešamības tiek pierakstīti pie dažādiem speciālistiem, tomēr rindas uz valsts apmaksātajiem pakalpojumiem esot ļoti garas un tas ietekmē klientu iespējas savlaicīgi saņemt veselības aprūpes pakalpojumus. Tāpat tika norādīts uz ilgstošu palīgīdzekļu gaidīšanas rindu, tostarp palīgīdzekļu remontu.

Pozitīvi vērtējams, ka Institūcijas katra korpusa stāvā ir iekārtots Dežūržurnāls, kurā tiek fiksēta informācija par katru dienu. Žurnālā tiek norādīta informācija par attiecīgajā dienā dežurējošo personālu un klientu skaitu, tostarp par stacionētajiem klientiem, norādot ārstniecības iestādi un nodaļu. Tāpat žurnālā tiek veiktas īpašas atzīmes par klientiem, kuriem konstatēti miega traucējumi, epilepsijas lēkmes, paaugstināta ķermeņa temperatūra, vēdera izejas traucējumi, cukura diabēts vai vīrushepatīts.

Dežūržurnālā tiek fiksēta arī informācija par klientiem, kuriem noteikta pastiprināta novērošana, norādot kā pamatojumu, piemēram, somatisku vai psihisku saslimšanu vai noslieci uz bēgšanu. Tāpat tiek atzīmētas klientiem paredzētās ārstu - speciālistu konsultācijas, piemēram, pie kardiologa. Atsevišķi tiek norādīta arī īsa informācija par nakts laikā veiktajiem novērojumiem, tostarp par klientu veselības stāvokli un miegu. Minētā informācija tiek pārrunāta, nododot dežūru, tādējādi nodrošinot būtiskas informācijas pēctecīgu apriti starp dežurējošajiem darbiniekiem.

Diemžēl kā būtisks pārkāpums tika konstatēts, ka attiecībā uz vairākiem klientiem, kuriem atbilstoši ārsta norādījumiem nepieciešama regulāra pozicionēšana, dokumentācija netika aizpildīta atbilstoši faktiskajai situācijai, radot iespaidu par tās formālu aizpildīšanu. Proti, vizītes laikā, apmeklējot gulošos klientus un iepazīstoties ar Izgulējumu novēršanas plāna izpildes veidlapu, kurā tiek fiksēta informācija gan par klienta pozicionēšanu, gan šķidruma uzņemšanu, tika konstatēts, ka aptuveni plkst. 12.00 veidlapa jau bija aizpildīta par visu vizītes dienu. Aprūpes personāls nevarēja sniegt konkrētu informāciju par to, kad vizītes dienā klientam pēdējo reizi bija veikta pozicionēšana, vienīgi vispārīgi norādīja, ka šādas darbības tiek veiktas. Klienta viedokli viņa veselības stāvokļa dēļ nebija iespējams noskaidrot. Klients atradās savam veselības stāvoklim neatbilstošā gultā, kas pieļauj izkrišanas risku.

Tādējādi konstatētā dokumentēšanas prakse rada pamatotas šaubas (skatīt arī ziņojuma [1.2] punktā norādīto) ne tikai par dokumentācijā ietvertās informācijas ticamību, bet arī par to, vai klientiem ārsta noteiktie izgulējumu profilakses pasākumi faktiski tiek veikti noteiktajā apjomā un regularitātē. Šādu pasākumu pienācīga nenodrošināšana var radīt tiešu risku klienta veselībai un līdz ar to nav pieļaujama.

Attiecībā uz zobārstniecības pakalpojumu pieejamību, tika saņemta informācija, ka Institūciju klientiem tie ir pieejama ierobežoti, tikai zobu raušana par valsts līdzekļiem. Klientu zobu labošanu Institūcijas darbinieki palīdz organizēt tajos gadījumos, ja klientam ir savi personīgie naudas līdzekļi vai šo pakalpojumu izdevumus palīdz segt tuvinieki. Vizītes laikā vairāki klienti izteica nepieciešamību pēc zobārstniecības pakalpojumiem, kā arī bija vērojams, ka lielai daļai klientu vizuāli bija konstatējams slikts mutes veselības stāvoklis.

Ieteikumi:

1. **Aicinu** pievērst uzmanību regulārai klientu veselības stāvokļa izvērtēšanai un ārsta noteikto aprūpes pasākumu faktiskai izpildei, dokumentācijā norādot tikai faktiski veiktos pasākumus.
2. **Aicinu** iespēju robežās, sadarbojoties ar Veselības ministriju, veikt pasākumus zobārstniecības pakalpojumu pieejamības uzlabošanai klientiem ar ierobežotiem finanšu resursiem.
3. **Aicinu** nodrošināt klientam viņa individuālajām vajadzībām, funkcionālajam stāvoklim un nepieciešamajam aprūpes apjomam atbilstošu gultu.

[6] Klientu tiesības dzīvot sabiedrībā

ANO Personu ar invaliditāti Komiteja savā Vispārīgā komentārā Nr.6 (2018) par vienlīdzību un nediskrimināciju²¹ ir norādījusi, ka ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti 19. pants atzīst **tiesības personai nedzīvot konkrētos sadzīves apstākļos tās invaliditātes dēļ**. Institucionalizācija ir diskriminējoša, jo liecina par nespēju sabiedrībā radīt atbalstu un pakalpojumus personām ar invaliditāti, kuras ir spiestas attiekties no līdzdalības sabiedriskajā dzīvē, lai saņemtu ārstēšanu. Savukārt Komitejas Vispārīgā komentārā Nr.5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā²² sniegts izvērsts skaidrojums par minēto tiesību saturu un valsts un pašvaldības institūciju pozitīvajiem pienākumiem šo tiesību nodrošināšanā. Vēlos atzīmēt, ka arī Komiteja savos ziņojumos²³ ir norādījusi uz nepieciešamību pievērst lielāku uzmanību klientu tiesībām dzīvot sabiedrībā, nevis atrasties institūcijā.

Vizītes laikā Institūcijas darbinieki norādīja, ka vairums klientu atbilst otrajam un trešajam aprūpes līmenim, kā arī informēja, ka pēdējā gada laikā tikai viens klients ir atgriezies dzīvot sabiedrībā (pie

²¹ [ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr.6 \(2018\) par vienlīdzību un nediskrimināciju](#) 58.punkts.

²² [ANO Personu ar invaliditāti komitejas Vispārējais komentārs Nr.5\(2017\) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā](#).

²³ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanas ziņojums Latvijas valdībai par 2011.gada no 5. – 15.septembrim vizīti](#), 147. – 148.punkts, kā arī [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ziņojums Horvātijas valdībai par vizīti Horvātijā no 2022. gada 19. līdz 30. septembrim](#), 223.–224. punkts.

ģimenes), bet divi klienti ir mainījuši pakalpojuma sniedzēju. Arī sarunās ar klientiem iegūtā informācija liecina, ka jautājumiem par iespējām pārtraukt institucionālās aprūpes saņemšanu un uzsākt patstāvīgāku dzīvi, iespējams, netiek pievērsta pietiekama uzmanība. Proti, viens no klientiem norādīja, ka vēlas pārtraukt uzturēšanos Institūcijā un gaida izvērtēšanu. Klients apzinājās, ka viņam nav dzīvesvietas, bet pauda gatavību dzīvot patversmē, lai varētu atstāt Institūciju. Turklāt vairāki klienti norādīja, ka viņiem Institūcijā nav personas, ar kuru pārrunāt šos jautājumus un iespējamās risinājumus, savukārt tuvinieku iespējās sniegt atbalstu ir ierobežotas.

Iegūtā informācija kopsakarā ar nelielo klientu skaitu, kuri faktiski atgriežas dzīvē sabiedrībā, rada nopietnas bažas par to, vai darbā ar klientiem tiek veltīta pietiekama uzmanība viņu vēlmju un individuālo mērķu noskaidrošanai, funkcionālo spēju attīstīšanai un saglabāšanai, kā arī mērķtiecīgai sagatavošanai pārejai uz dzīvi sabiedrībā. Vizītes laikā gūtais iespaids drīzāk liecināja par paternālistiskas aprūpes pieejas risku, kurā uzsvars tiek likts uz personas aprūpi un drošību Institūcijā, nevis uz personas autonomijas stiprināšanu un nepieciešamā atbalsta meklēšanu, lai varētu dzīvot ārpus Institūcijas, atsevišķās situācijās radot bažas arī par personas tiesību uz brīvību (*de facto*) pārkāpumu. Institūcijā ilgstoši uzturas klienti ar otro aprūpes līmeni, lai gan normatīvais regulējums paredz, ka institucionālās aprūpes pakalpojums paredzēts personām ar trešo un ceturto aprūpes līmeni.²⁴ Jāatzīmē, ka valsts līmenī ir ticis realizēts deinstitucionalizācijas projekts,²⁵ kura ietvaros daudzās pašvaldībās tika attīstīti un pilnveidoti sabiedrībā balstīti pakalpojumi.

Ievērojot minēto, vēlos uzsvērt, ka atrašanās Institūcijā nedrīkst kļūt par pašmērķi vai automātiski turpināmu risinājumu. Institūcijas darbam būtu jābūt vērstam uz regulāru katra klienta iespēju dzīvot ārpus Institūcijas izvērtēšanu, klienta paša gribas noskaidrošanu un individuāla atbalsta sniegšanu šīs ieceres īstenošanai, tostarp atbilstoši normatīvajam regulējumam, veicinot sadarbību ar pašvaldībām.²⁶

Ieteikums:

1. **Aicinu** regulāri izvērtēt klientu iespējas pāriet uz dzīvi sabiedrībā un sadarbībā ar pašvaldībām nodrošināt individuālu atbalstu šādai pārejas īstenošanai. Prioritāri aicinu uzmanību veltīt klientiem, kuriem ir noteikts otrais aprūpes līmenis.

²⁴ [Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums](#) 20.pants un Ministru Kabineta 2019.gada 2.aprīļa noteikumi Nr.138 "[Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu](#)", 32.punkts.

²⁵ Plašāka informācija pieejama [Labklājības ministrijas mājas lapā](#).

²⁶ Ministru Kabineta 2019.gada 2.aprīļa noteikumi Nr.138 "[Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu](#)", 35.punkts.

[7] Vēlos izteikt pateicību Institūcijas administrācijas pārstāvjiem, kā arī visiem Institūcijas darbiniekiem visos korpusos, kuri sniedza nepieciešamo informāciju un bija vērsti uz sadarbību, veidojot konstruktīvu dialogu par klientu cilvēktiesību ievērošanas aspektiem.

Vienlaikus atzinīgi vērtēju Institūcijas administrācijas ieguldīto darbu, lai ievērojot ģeopolitisko situāciju pierobežā, mazaizsargātajiem klientiem saprotamā veidā nodrošinātu skaidrību par rīcību iespējamās krīzes situācijās. Apzinos, ka šādu rīcības algoritmu izstrāde un praktiska ieviešana ir sarežģīts process, kas prasa gan rūpīgu plānošanu, gan ievērojamus resursus.

Papildus informēju, ka ziņojumi par cilvēktiesību ievērošanu psihoneiroloģiskajās slimnīcās tiek publicēti Tiesībsarga biroja [interneta vietnē](#), kā arī tiek publicētas institūciju administrāciju atbildes uz tiem, tādējādi tie ir pieejami publiski ikvienam interesentam.

Aicinu iepazīties ar ziņojumu un tajā sniegtajiem ieteikumiem **un līdz 2026. gada 12. oktobrim** informēt par ieteikumu izpildi vai plānotajām aktivitātēm to izpildei.

Ar cieņu

tiesībsardze

Karina Palkova

Inga Zonenberga,

inga.zonenberga@tiesibsargs.lv